

FIGYELŐSZOLGÁLAT

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapokban megjelent, műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkek rövid ismertetését.

001.891:658.571

A tájékoztatás: a találmány atyja. A könyvtárosok és műszakiak kapcsolatainak erősödése. - GRAWELL, F. W. - The Library Association Record, 1955. 7. p. 247-253. /Magyar fordításban: Könyvtári Tájékoztató 1955, 8.sz. 23-32 p./

Grawellnek a Library Association tájékoztatási és szakkönyvtári csoportja által Sheffieldben rendezett évi közgyűlésén elhangzott fenti című előadása sok érdekes és tanulságos gondolatot vet fel, - elolvasását minden műszaki könyvtárosnak ajánljuk. Az érdeklődés felkeltésére az előadás alapgondolatát mutatjuk be néhány idézettel.

"A nagy felfedezésekről szóló népszerű megemlékezések gyakran eltorzítják a valóságos helyzetet a találmányok világában. Hajdan lehetett úgy ecsetelni a találmányt, mint hirtelen, jó ötlet eredményét, azonban manapság már nem lehet. A kép ma inkább azt mutatja, hogy megfontolt és szervezett gondolkodásról van szó a lehető legteljesebb tájékozódás alapján. Ha valamit fel akarunk találni, tudnunk kell mások régi és új eredményeiről és erre a tudásra kell építeni gondolatainkat és kísérleteinket. A feltalálói rátermettség vagy képzelőerő az a képesség, mely újszerű kombinációban állítja össze a mult tapasztalatait, hogy így új és eredeti formákat kapjon; a kutatás a tényeket keresi, amint azok valóban léteznek, a feltalálás pedig módosítja vagy újra rendezi a tényeket; a tényeknek mindenesetre ismerteknek kell lenniök, hogy valamilyen módon foglalkozni lehessen velük. Ez más szavakkal tulajdonképpen ugyanazt jelenti, hogy a tájékozottság a találmány atyja.

A feltalálás fejlődésének iránya még jobban kidomborította a tájékoztatásnak, mint alapvető tényezőnek a fontosságát. A kutatásra vonatkozó tényeknek egyre nagyobb ismere-

tét tette szükségessé az á t t é r é s az empirikus módszerekről az elméleti módszerekre, az esetlegesről a szándékosra, az egyéni erőfeszítésről a kollektív kutatásra....

A kutatásnak elfogadott rendje lett, hogy minden fontos kutatási tervet meg kell előznie a kutatás tárgyára vonatkozó minden megszerezhető információ áttekintésének és kiértékelésének. A bibliográfiai kutatás valóban a l a p v e t ő részévé vált az ipari kutatómunkának. A jelenkori feltalálásról elmondható, hogy olyan, mint a mozaikjáték: az információk anyag sok apró részletét összegyűjtik és úgy illesztik össze, hogy ezzel esetleg a kérdéses problémára választ is lehessen adni....

Az időnkkel való helyes takarékoskodás is megköveteli, hogy tájékozódjunk a magunk szakterületén dolgozó többi ember munkájáról. Korunkban a feltalálás legfőbb feltételének azt kell tekinteni, hogy az ember állandóan együtt haladjon mestersége fejlődésével, mégpedig annak minden részletében. Világos, hogy az ember nem előzheti meg a versenytársát, ha előbb nincs vele egyvonalban". /Gy.P./

002.6:62

Az ipari dokumentáció problémája. - MIKULASCHEK, W. - Schweizerische Technische Zeitschrift, 1955. szept. 22. 52. k. 37/38. sz. p. 689-699.

Az ipari fejlődés folytonos tökéletesedése és differenciálódása mind fontosabbá, egyszersmind nehezebbé is teszi úgy a tervező, mint az üzemi mérnökök állandó tájékozódási lehetőségét szakmájuk teljes területén. Ennek megkönnyítésére szolgálnak a különböző dokumentációs szervezetek. Vezérfonal ilyen új alakulatok megszervezésére: Könyvtár és olvasóterem; folyamatos dokumentáció; folyóiratköröztetés; időszakos szakirodalmi jelentések; retrospektív dokumentáció; központi értesítők és kartotékok. Rendszerezés és osztályozás. /G.N.A./

002:62

Műszaki tájékoztatás keresése. - KAY, A. G. - Discovery, 1955. júl. p. 282-286, T.: OMK.

Műszakiak részére a folyóiratcikkirodalom elsődleges jelentőségű. 1950-ben egyedül kb. 50.000 műszaki és tudományos folyóirat jelent meg a világon s ezekben kb. 3 millió cikk, tanulmány és értekezés. Ez a szám azóta még tovább emelkedett.

A műszaki tájékoztatást keresőkben ez kettős hatást vált ki:

1./ egyrészt örömet, hogy ebben az irodalomban biztosan létezik valahol valami, ami a kutatót érdekli;

2./ másrészt hatalmas, időtrábló feladatot jelent ebben a rengetegben megtalálni azt, amit valaki keres.

A folyóiratcikk-kutatás két részből áll: Először meg kell találni, hogy melyik folyóirat, melyik száma tartalmazza a keresett cikket, - másodsor pedig meg kell találni azt a könyvtárat, ahol a folyóiratspéldány olvasható, vagy kölcsönözhető. Rendszerint az első feladat megoldása okoz több nehézséget.

A folyóiratcikk megtalálását megkönnyítik a különféle lapszemlék, abstract-ek, amelyek kivonatosan ismertetik egy-egy szakterület folyóiratcikk, stb. irodalmát. Egy 1945-ben megjelent kiadvány /A List of Periodicals and Bulletins Containing Abstracts Published in Great Britain/ 300 Angliában megjelenő ilyen lapszemlét sorol fel. Az ilyen formán kiválasztott lapszemlék és évi mutatói /indexei/ igen jól utbaigazítanak, ha egy-egy kérdés folyóiratcikk irodalmát keressük. Más külföldi lapszemlék szintén igen eredményesen használhatók fel, pl. a Chemical Abstracts és az Engineering Index pl. igen széles szakterületet ölel fel. Sajnos mindezekig nem jelent meg olyan kiadvány, amely a világ összes ilyen lapszemléinek címét foglalná össze. Ebből a kivonatoló laphálózathoz kevés jelentős cikk maradhat ki.

Az irodalomban megtalált folyóirat lelőhelyét különféle nemzeti kiadványok sorolják fel. Angliában pl. a "World List of Scientific Periodicals" című kiadvány 247 könyvtár 50.000 folyóiratcímét tünteti fel lelőhely szerint. A nem kölcsönző könyvtárak jól teszik, ha a beérkezett kéréseket fotolaboratóriumuk útján fénymásolatok, vagy fotokópiák készítésével és megküldésével elégitik ki. /B.S./

002:62

Ipari üzemek műszaki dokumentációs szolgálata. /2-3.r./
- ROITMAN, A. - Microtecnic, 1955. 5. sz. 279-284 p. /
T.: Optt. Kut.

Roitman tanulmányának első részét a MKT 5-ik számában ismertettük. A tanulmány második részének tárgya a dokumentumok, illetve dokumentációs kártyák rendezése, elhelyezése, tárolása. Ismerteti -egészen rövidre fogva- a könyvek, folyóiratok, szabadalmi leírások, mikrofilmek, dokumentációs kártyák rendezésének, lerakásának, tárolásának szempontjait és a tárolásra szolgáló berendezéseket. A tanulmány harmadik

része a dokumentalista feladatköréről szól. Ezzel kapcsolatban az alábbiakat emeli ki: a dokumentalista szakértő vezetője és tanácsadója mindazoknak, akik a tájékoztatási szolgálatot felkeresik; az üzem szükségleteinek megfelelően kritikailag értékelve irányítja a dokumentumok gyűjtését; állandó kapcsolatban van az igazgatósággal és a műszakiakkal; ismeri a műszakiak fontos problémáit, amelyeknek megoldásához dokumentációra van szükség s ezáltal biztosítani tudja, hogy minden dokumentum a lehető leghamarabb ahhoz kerüljön, akinek munkáját leginkább elősegítheti; végül: a dokumentalista állandóan érintkezésben van más műszaki dokumentációs központokkal és szervezetekkel, ezek munkáját figyelemmel kísérve bővíti látókörét, hasznos tapasztalatokat vesz át és hozzájárul a dokumentumok kölcsönös cseréjéhez.
/Gy.P./

002:651.5

Az üzemi dokumentálás feladatai és helyzete. -
FRITZSCHE, H. - Die Technik, 1955. aug. 10. k. 8. sz.
p. 494-495.

002:658.5

A dokumentáció, mint a modern üzemvezetés segédeszköze.
A dokumentációs munkák célja, szükségessége és gazdaságossága az üzemben. - BAER, H. - Industrielle Organisation, 1954. 1. Klny. T.: OSZK.

Az egyébként teljesen kapitalista szemszögből írt tanulmány - amely főleg üzleti szempontból foglalkozik az üzem és a szakkönyvtár életével - két érdekes gondolatot vet fel, amellyel /megfelelő átértékelés mellett/ nálunk is érdekes lenne foglalkozni.

Az első a szakkönyvtár, vagy dokumentációs állomás szolgáltatásait igénybevevő helyi szervek csoportonkénti nyilvántartása. Egy 1275 főnyi személyzettel dolgozó holland ipari üzem dokumentációs irodája által / 2 fő / 1952-ben részben kérdésekre, részben saját kezdeményezésre adott tájékoztatások számát 100 %-nak véve, a tájékoztatások száma így oszlott meg:

Igazgatóság	8.0 %
Személyzeti osztály	4.5 %
Igazgatási osztály	5.7 %
Beszerzés	4.7 %
Tervezési irodák	51.0 %
Műhelyek ,,,,,,	6.4 %

Eladási és propaganda	
osztályok	18.0 %
Többi osztályok	0.7 %
Üzemen kívüli helyek ...	1.0 %

100.0 %

Nagyobb üzemeink hasonló elemzést elvégezve, hasznos utbaigazítást kaphatnának arra vonatkozólag, hogy milyen osztályok, vagy gyárrészlegek felé kell a könyvtárnak a jövőben fokozottabban fordulnia.

A másik érdekes és részben átvehető javaslata a cikknek arra vonatkozik, hogy a szakkönyvtárak gazdaságosságát ki lehet mutatni. A szerző egy táblázatot állít össze, amelynek "Befektetés" és "Hozam" címszavai alatt feltüntetendők a tényleges összegek, s ezek alapján végül meghatározható a könyvtár eredményessége. A következő tételeket sorolja fel:

Befektetés: A hely költségei.....; Berendezés.....; Világítás.....; Fűtés.....; Takarítás.....; Irodai szerek.....; Fizetések.....; Könyvek.....; Folyóiratok.....; Szabadalmi leírások.....; Újságok, stb.....; Könyvkötés.....

Hozam:

Pénzben kifejezhetők: Többtermelés a gyártásban, tökéletesítési javaslatok: munkaegyszerűsítés, munkamegtakarítás, időveszteség elkerülése, az üzemanyag gazdaságosabb kezelése.....; Többteljesítés az igazgatásban, tökéletesítési javaslatok: munkaegyszerűsítés az irodában, munkaerő-megtakarítás, időveszteség elkerülése az üzemi könyvtár állandó felvilágosítási készsége révén. A kutatói részlegek tehermentesítése az irodalom rendelkezésre bocsátása alapján.....

Pénzben részben kifejezhetők: Az üzem teremtő teljesítményei: fejlesztés, gyártmányok javítása.....; A vállalkozás teremtő teljesítményei: gyártmányok piaci hire, a cég hire. Gyártmányok eladásának növekedése.....

Pénzben nem fejezhetők ki: Nyilvánossággal való kapcsolatok: a vevők részére való felvilágosítás útján, irodalom kikölcsönzése, vagy fotokópiák, mikrofelvételek, stb. közvetítése révén más üzemi könyvtárakhoz, intézményekhez, kutatókhoz, stb.....; Kapcsolatok a munkatársakhoz: a munkatársak szakmai továbbképzése, a hivatás-örömmel és a munkakedvvel az emelése, kedvező légkör teremtése.....; az "aktiv együttgondolkodáshoz".

Az üzemi szakkönyvtárak gazdaságosságának kérdése hazánkban még csak ujitások terére korlátozódik és itt sem általános. Érdekes lenne ezt a vizsgálatot kiterjeszteni, ha nem is a fenti svájci /több helyen homályos és megfoghatatlan/ példa szószerinti átvételével, de annak bizonyos felhasználásával. /B.S./

686.12.03:678.5.06

Műanyag alkalmazása a könyvkötészetben; jelenlegi állása és kilátásai. - KRETZSCHMAR, H. - Die Technik, 1955. szept. 10. k. 9. sz. p. 540-543.

Felhasználható anyagok, kivitelezésre példák.

027.6:002:651.5

Műszaki könyvtár és dokumentáció helyzete az üzemekben. - BRÄMER, J. - Die Technik, 1955. aug. 10. k. 8. sz. p. 491-493.

Üzemi szakkönyvtárak szervezéséről.

002:54/4/

A vegyészeti dokumentációs szolgálat Európában. - SOUTHERN, W. A. - The Library Quarterly, 1955. júl. p. 235-242. T.: OMK.

002:669.71 002.66:669.71.013.5

A dokumentáció az Aluminium-Industrie-AG Neuhausen am Rheinfall-i kutatóintézetében. - KOCHERHANS, E. - Aluminium Suisse, 1955. júl. 5. k. 4. sz. p. 152-157. T.: Fémkut.

011/051/

Új referáló folyóiratok. - NYIKITYIN, P. I. - Akadémiai Értesítő, 1955. jun. p. 248-253.

A világ óriási méretűre növekedett könyvtermése hovatovább lehetetlenné teszi, hogy a kutatók - még szűken körülhatárolt problémák esetén is - áttekinthessék az egész világirodalmat. Az áttekintés lehetővé tételére, illetve megkönnyítésére való a tudományos tájékoztató szolgálat, amelynek "az a feladata, hogy regisztrálja az egész tudományos irodalmat, osztályozza a tudomány egyes szűk kérdései szerint és valamely formában eljuttassa az olvasóhoz."

A tudományos tájékoztató szolgálat egyik formája a referáló folyóirat. A Szovjetunióban az első referáló folyóirat 1928-ban jelent meg "Központi orvosi referatív folyóirat" címen. Ezt hamarosan követte a "Kémiai referáló folyóirat", majd a "Biológiai referáló folyóirat" és a "Fizika- matematikai referáló folyóirat". Ezek a referáló folyóiratok fontos szerepet töltöttek be az első öt-éves tervek idején a szovjet tudomány és technika fejlesztésében, a háborús nehézségek miatt azonban 1941-ben megszűntek.

A háború után a szovjet tudomány és technika rohamos fejlődése új rendszerű referáló folyóiratok megindítását tette szükségessé. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája keretében 1952-ben alakult Tudományos Tájékoztató Intézet feladata, hogy olyan referáló folyóiratokat adjon ki, amelyek "rendszeresen és kimerítően megvilágítják a természet-tudományok és exakt tudományok területén megjelenő egész világirodalmat". Ennek érdekében az Intézet egész folyóirat-sorozatot ad ki. Ezek egy része: "Csillagászat és Geodézia", "Matematika", "Mechanika", "Fizika", "Biológia", "Geológia és Földrajz" már megjelent. Ezek a sorozatok 6500-féle külföldi tudományos folyóiratról, valamint az összes szovjet időszaki és folytatólagos kiadványokból publikálnak cikkeket.- Az Intézet 81 országból kap 40 nyelven megjelenő irodalmat, köztük kínai, japán és arab nyelvű irodalmat is.

X

A referáló folyóiratok szerkesztése a következőképpen történik. "Az Intézetbe érkező folyóiratokat még aznap nyilvántartásba veszik és továbbítják a rendszerező csoportokhoz, a cikkek kijelölése céljából. Itt jól képzett és idegen nyelveket jól bíró tudományos munkatársak kiszignálják a cikkeket a referáló folyóiratok szerkesztőségeinek. Minden egyes kiválasztott cikkhez megfelelő számú bibliográfiai kartont állítanak ki, az ellenőrző kartotékok számára. A kartonokból néhány példány kíséri a cikket, amely eredeti alakjában vagy mint fotokópia kerül az illetékes szerkesztőségbe. 1954-ben a 7 meglévő szerkesztőségbe kb. 270 ezer cikk, szabadalom, bibliográfiai leírás, könyv és disszertáció érkezett.

A szerkesztőségbe érkezett cikkeket haladéktalanul nyilvántartásba veszik, szűkebb tudományterületek szerint szétválogatják és átadják a külső munkatársaknak. Ugyanaznap a külső munkatársaktól más cikkek érkeznek, referátu-

mokkal ellátva, amelyeket ezután lektorálnak, kész kézirat-
tá készítenek el és a kiadóhoz továbbítják."

x

A fent felsorolt folyóiratok referálják a "szovjet és
külföldi folyóiratokban, gyűjteményekben, évkönyvekben és
más időszaki kiadványokban megjelenő cikkeket, összefogla-
lásokat és közleményeket, közlik könyvek, brosurák, recen-
ziók, disszertációk autoreferátumai, valamint szabadalmi
referátumok bibliográfiai leírását. Minden egyes folyóirat
utolsó része közli a közölt szerzők névsorát, a referátumok
számának megjelölésével, év végén pedig az egész évre ki-
terjedő szerzői, tárgyi és képletkatalógust ad."

A természettudományokat és a fizikai - matematikai tu-
dományokat felölelő hét referáló folyóiratsorozat rövid idő
alatt megvalósított kiadása után a Tudományos Tájékoztató
Intézet 1955-ben hozzáfog második feladatának - új műszaki
referáló folyóiratsorozatok kiadásának megvalósításához.

/Gy.P./

02/075.4/

Technical Services in Libraries. - TAUBER, Maurice F. -
Columbia University Press. New York, 1955. 487 p. T.: OMK.

A Columbia Egyetem Könyvtáriskolájának anyagát több
éven át jegyzet alakjában használták, és a szerzett tapasztalatok alapján végül könyvként jelentették meg. A könyv
olyan égető szükségletet elégített ki, hogy egy év alatt
elfogyott és újabb levonatot kellett készíteni.

A kötet felöleli a könyvtári munka egész terjedelmét
a beszerzéstől az olvasószolgálatig, beleértve az állomány
védelmét, a rekatalogizálást és a könyvtárak korszerű gépe-
sitett felszerelését is.

Annak ellenére, hogy a munka elsősorban az amerikai
viszonyok szemmeltartásával készült, nagyon sok elvi kér-
désben ad utbaigazítást, ötletet, főleg pedig vitaanyagot
hazai könyvtáraink szempontjából is. Csak az utóbbi terü-
letről említjük meg a következőket. A feldolgozó munka
nagyértékű felszaporodása és a kartonszekrényekben tapasztalható helyszüke odavezetett, hogy a kartonkatalógusokról
ismét a könyvkatalógusra való visszatérés irányában kezd a
könyvtári közfelfogás eltolódni. Az új kiadásokról, sorozat-
os munkákról nem vesznek fel új kartont, hanem az eredeti-
re vezetik rá az új adatokat. Az analitikai katalogizálás
helyett a hangsúly mind nagyobb mértékben a bibliográfiák

felé fordul. A másod- és harmadpéldányokat a könyv iránt megnyilvánuló érdeklődés csökkenésével kiselejtezik. Több könyvtár kevésbé használt anyagát közös központi raktárban tárolják és szükség szerint saját szabályaik szerint onnan veszik igénybe.

A könyvtári munka valamennyi területéről találkozunk a könyvben érdekes megállapításokkal, amelyek megérdemlik, hogy foglalkozzunk velük. /L. A./

025.3/437+438+497.2/

A központi katalogizálás Bulgáriában, Lengyelországban és Csehszlovákiában. - FIRSZOV, G. G. - Szovetszkaja Bibliografija, 1954. 37. p. 61-78. T.: OSzK módszer.

Az Elin Pelin Bolgár Bibliográfiai Intézet - "Bolgár Könyvészet" című kiadványának egy része egyoldalas nyomtatásban jelenik meg. A könyvtárak a fenti kiadványból kivágják a számukra szükséges címleírásokat és katalóguscédulákra ragasztják azokat. Ugyanilyen formában adják ki az "Időszaki Sajtó Repertórium" példányszámának egy részét, amelybe a folyóirat- és hírlapcikkeket veszik fel. A Vaszil Kolarov Állami Könyvtár ezenkívül 40 példányban 2 év alatt elkészíti az 1923 után megjelent művek részletes címleírást tartalmazó katalóguscéduláit és ezt megküldi 10 nagy állami könyvtárnak. /Igen érdekes, hogy a cédulák jobb alsó sarkába + /plusz/ jellel jelölik meg azokat. A kiadványokat, amelyeknek az olvasói katalógusba való felvétele ajánlatos./ Tervbe vették, hogy a közeljövőben a nyomtatott katalóguscédulák alapján elkészítik a bolgár könyvek központi katalógusát.

Lengyelországban jelenleg két egységes címleírási szabályzatot dolgoznak: egy készül a nagykönyvtárak és egy másik, a kisebb könyvtárak számára. A varsói Nemzeti Könyvtár mellett működő Bibliográfiai Intézet nyomtatott katalóguscédulákat készít az ország sajtótermékeinek mintegy 80 %-áról. Ma már 13.000 példányban készíti ezeket a cédulákat, amelyeket 5.000 könyvtár között oszt szét.

Csehszlovákiában most van folyamatban a sajtótermékek egységes címleírási szabályainak kidolgozása. Jelenleg 3 könyvtár ad ki nyomtatott katalóguscédulákat: a Prágai Nemzeti Könyvtár; a prágai Szlovák Könyvtár /a beérkező szovjet művekről/; és a martini Szlovák Nemzeti Könyvtár.

Összefoglalva megállapítható, hogy:

- 1./ ezekben az országokban a központi katalogizálás komoly sikereket mutat fel,

- 2./ a közművelődési könyvtárak részére kiadott katalóguscédulákat annotációval látják el,
- 3./ a nyomtatott katalóguscédulák ajánló jellegűek,
- 4./ a könyvtárak nyomtatott katalóguscédulákkal való tervszerű ellátását Lengyelországban szervezték meg a legjobban,
- 5./ a központi katalógizálás nagy szolgálatot tesz a könyvpropaganda terén, valamint a katalógusok színvonalának emelésével kapcsolatban. /B.S./

025.45/047/

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás új kiadásai. -

ACHUCHMANN, M. - Nachrichten für Dokumentation, 1955.szept. p. 136-137. T.: OMK.

Világszerte egyre nő a decimális táblázatok alapján osztályozó könyvtárosok száma. A régebbi teljes kiadások óta sok új fogalom, pótlás jelent meg - szükség van olyan új táblázatokra, amelyek közlik az összes decimális jelzeteiket. Az eddigi 7 nemzetközi kiadás felsorolása. Most készül a 8. - egy teljes német táblázat. Ebből 1956-ban megjelenik az 5-ös és 62-es főcsoport.

Ugyancsak Németországban most adták ki a 3. német rövidített ETO táblázatot és előkészítés alatt áll egy háromnyelvű /német- angol- francia/ rövidített kiadás. Különböző nyelveken megjelent rövid táblázatok felsorolása//a magyar nyelvű kiadást nem említik/. /B.S./

025.45:677

Textildokumentáció. - CUCHE, E. - Text Rundschau, 1955. okt. 10. k. 10. sz. p. 556-557.

Beszámoló a Svájci Dokumentációs Bizottság 1955. augusztusi értekezletéről. Az Osztályozási Bizottság áttanulmányozta és ellenjavaslatokkal látta el a British Standard Institute által kidolgozott új tizedes osztályozási rendszert, s a textilkészítési részre teljesen új tervezetet készített el. Ezen munka teljes befejezése után az egész anyag felterjesztésre került a FID-hez és remélhető egy olyan új, gondosan átdolgozott decimális rendszer kibocsátása, amely a textilipar céljainak is meg fog felelni. Ezután kerül sor a terminológia kérdésére, ahol még nagyobb zavarok és nehézségek állanak fenn, mint az osztályozás terén. /A.E./

- x - x - x -